

**Arhid. dr. Ionuț-Adrian Pătularu,
Arhiepiscopia Craiovei**

ASPECTE DIN CAPITALUL LUI KARL MARX ȘI REGĂSIREA UNOR ELEMENTE DIN GENEZA „RELIGIILOR LAICE“

***Abstract:** The philosophical, sociological, anthropological doctrinal typologies encountered in the XIX-th and XX-th centuries, with certain obviously extremist tendencies both in terms of left or right have emerged in the history of the humanity as secular forms of “messianism”, which had the mission to save humanity from the injustices it has faced throughout its history. These doctrinal typologies spread the idea of a “messianic” concept of human imagology and symbolism. Thus, in the vision of the Marxist-communist doctrine, the image of a new man appears to us, a man able to conceive a life in which to assert himself with all the power he has through the offered system, finding the captivating idea of equality in opportunities for each individual. After the germination stage we witness a lynching of the opposition formed especially from the area of the historical Churches, of the intellectuals, of the nobility or of the wealthy peasantry. Relying on this concept, after the spread of the Bolshevik Revolution, the image of the “Stakhanov man” appears, capable of unimaginable physical and material performances, worthy of a superman. This revolutionary and, at the same time, utopian idea, is also found in another form in the right-wing extremism represented by Nazism through the conception of the “übermensch” practiced with so many trumpets by Friedrich Nietzsche in his work.*

***Keywords:** doctrine, extremist, messianism, humanity, typologies, system, opportunity, history, symbolism, concept, cultural, extremism, antropologic, life, übermensch, Stakhanov man.*

Introducere

Tipologiile doctrinare filosofice, sociologice, antropologice întâlnite în secolul al XIX-lea și secolul XX, cu anumite tendințe evident extremiste atât în ceea ce privește stânga sau dreapta, s-au ivit în istoria umanității ca forme laice ale „mesianismului”, care aveau misiunea de

a salva umanitatea din fața nedreptăților cu care se confrunta de-a lungul istoriei sale.

Aceste tipologii doctrinare au propagat ideea unui concept „mesianic”, potrivit imagologiei și simbolisticii umane regăsite atât în nazism cât și în comunism¹. Astfel, în viziunea doctrinei marxist-comuniste apare imaginea unui om nou, capabil de a-și concepe o viață în care să se afirme cu toată puterea de care dispune prin sistemul oferit, regăsind ideea captivantă a egalității în societate pentru fiecare individ. După etapa de germinare asistăm la o exterminare a opoziției formate mai ales din Bisericile istorice, nobilimea, intelectualitatea sau țărănimea proprietară. Mizând pe acest concept, propagarea Revoluției bolșevice impune imaginea „omului stahanovist”, capabil de performanțe materiale inimaginabile, demne de un supraom. Această idee revoluționară și utopică este regăsită în același timp sub o altă formă a extremismului de dreapta reprezentat de către nazism prin concepția „übermensch”-ului, profesat cu atâtea trâmbițe de către Friedrich Nietzsche în opera sa².

Capitalul din perspectiva lui Karl Marx

O altă viziune socială opusă capitalismului privind capitalul și formele sale care pot modela și educa societatea este cea a lui Karl Marx, părintele comunismului și unul dintre artizanii sociologiei moderne alături de Émile Durkheim³. Într-un asemenea context este evidentă opoziția sa față de capitalismul profesat de către Occident, în care religia avea un rol dominant dar și dinamizant dintr-o perspectivă reformatoare, compatibilă cu ceea ce putem numi eti-

1. Victor KERNBACH, *Biserica în involuție*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, p. 284.

2. Friedrich NIETZSCHE, *Ecce Homo*, Editura Humanitas, București, 2013; Friedrich NIETZSCHE, *Asa grai-a Zarathustra – Friedrich Nietzsche*, Editura Antet, București, 2009.

3. Émile DURKHEIM, *The Rules of Sociological Method: And Selected Texts on Sociology and its Method*, Free Press, New York, 1982; Émile DURKHEIM, *Education and sociology*, The Free Press, A division of Macmillan, inc. New York, Collier Macmillan Publishers London, 1956.

ca lui Calvin⁴. Aceste doctrine germinate în secolul al XIX-lea ca o consecință a Revoluției franceze de la 1789 fascinează și acaparează deopotrivă prin lozinca „liberté, égalité, fraternité”⁵, în care popoarele pot să-și determine viitorul și, de asemenea, individul se poate regăsi prin aspirațiile sale.

Teoria evoluționistă a lui Charles Darwin⁶ a aruncat într-o reală dezbateră conflictul dintre specii dar și în cadrul speciei, influențând major doctrinele sociologice, filosofice sau antropologice. Bisericile istorice au fost lovite de această furtună evoluționistă în care regăsim germele ateismului-științific și marxismului.

La baza doctrinei lui Marx regăsim filosofia epicuriană, fiind de fapt la origini teza sa de doctorat, referitoare la conceptele acestei filosofii. Sistemul lui Marx este de tipologie hegelian-idealistă, alăturându-se grupului de stânga reprezentat de Bruno Bauer⁷, care profesa ideea în general materialist-ateistă și revoluționară, încadrându-se în peisajul epocii în care a trăit. Viziunea marxistă asupra capitalului pleacă tocmai din acest raționament hegelian, care scoate în evidență faptul că cele două componente, marfa și banii, sunt indispensabile unei societăți. Pentru Karl Marx capitalul se prezintă ca o „uriașă îngrămădire de mărfuri, iar fiecare marfă este luată separat ca formă elementară a acestei avuții”⁸.

Mizând pe anumite breșe conceptuale și tehnice ale capitalismului, Karl Marx prin opera sa fundamentală *Capitalul* demontează ineficiența și rapacitatea sistemului capitalist, aruncând pe piață o nouă formă de guvernare a societății, care era capabilă de a „salva” umanitatea. De fapt, ulterior, comunismul s-a dovedit o utopie incapa-

4. Lindsay JONES, *Encyclopedia of Religion*, Macmillian Reference, U.S.A., 2004, Vol. XV, p. 1655.

5. <https://ziarullumina.ro/opinii/editorial/libertate-egalitate-fraternitate-si-secularism-145913.html>. Accesat în 18.05.2021.

6. Charles DAEWIN, *Originea speciilor*, I, Editura Beladi, Craiova, 2007.

7. <https://veghepatriei.wordpress.com/2018/01/15/socialistul-bruno-bauer-studentul-lui-hegel-si-prietenul-lui-marx-parintele-antisemitismului-intelectual-este-o-necesitate-ca-evreii-sa-paraseasca-europa-discuta-cineva-despre-asemena-lucru/>. Accesat în data de 16.04.2021

8. Karl, *Capitalul*, volumul I-III, *Introducere* de V. I. Lenin, Editura de Stat pentru Literatură Politică, București, 1957, vol. I, p. 75.

bilă să salveze societatea, cu fisuri conceptuale evidente, conducând către o oligarhie, în care unii deveneau mai egali decât ceilalți⁹. Mai mult, această doctrină socială a condus inevitabil la extremismul soldat cu milioane de victime în rândul fiecărei țări în care a fost implementată, (Rusia, Mongolia, România, Polonia, Iugoslavia, Bulgaria, Albania, China, Vietnam, Coreea de Nord sau Cuba). Comunismul, prin numărul victimelor, a depășit chiar și extremismul de dreapta reprezentat de nazism prin Holocaust¹⁰. În acest sistem social libertatea omului ca factor decizional și fundamental este anulată, propaganda devenea o veritabilă poartă de exprimare a unui stat care dorește și ultimul vis al țăranului, muncitorului sau intelectualului, ajungând mai devreme sau mai târziu la un eșec, prin forme de revolte individuale și colective care nu puteau fi controlate de către sistemul de conducere decât printr-un aparat de represiune extremă, ceea ce conducea la teamă și ură.

Principiul capitalului reprezentat prin marfă scoate în evidență un obiect exterior care, prin calitățile și proprietățile sale, satisface nevoile omului în funcție de provocările societății. Despre natura acestor nevoi, Marx considera că sunt lipsite de importanță și că pot proveni din fantezie sau dintr-o necesitate fizică. La orice tip de marfă trebuie avut în vedere cantitatea și calitatea. Utilitatea unei mărfi face din aceasta o nevoie de întrebuințare, devenind un confort al vieții umane, după cum observa și John Locke¹¹. Valoarea de întrebuințare la rândul său formează fondul material al avuției, fiind în primul rând raportul cantitativ în situația valorilor de schimb. Dacă facem abstracție de valoarea de întrebuințare, acestora nu le mai rămâne decât calitatea de a fi produse ale muncii¹².

Cantitatea de muncă necesară pentru producerea unei valori de întrebuințare determină în mod direct valoarea acesteia. Mărfurile

9. Georges ORWELL, *Ferma animalelor*, Editura Polirom, Iași, 2017.

10. <https://historia.ro/sectiune/general/holocaust-pe-scurt-in-14-lucruri-in-fricosatoare-570523.html>. Accesat azi 24.05.2021.

11. <https://www.crestinortodox.ro/religie-filosofie/perioada-sistematica/filosofia-pedagogia-john-locke-71777.html>. Accesat azi 24.05.2021.

12. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 78.

care conțin cantități egale de muncă sau pot fi produse pentru o perioadă de timp similară au aceeași importanță a valorii¹³.

Mărimea valorii unei mărfi rămâne constantă dacă timpul de muncă pentru producerea ei este constant. Omul poate să își satisfacă propriile sale nevoi prin produsul său, creând valoarea de întrebuințare. Pentru a produce marfa, el trebuie să producă o valoare de întrebuințare socială, adică să fie un produs destinat societății. Raportul de valoare este concentrat într-un mod direct asupra mărfii, iar forma de valoare este regăsită în această formulă: „x marfă, A = y marfă, B sau x marfă A valorează cât y marfă B (20 de coți de pânză = o haină sau 20 de coți de pânză valorează cât 1 haină)”¹⁴.

Marx recurge la o reanalizare a doctrinei aristotelice, care scotea în evidență faptul că a genera bani prin marfă nu este de fapt decât aspectul dezvoltat al formei ca valoare simplă, dându-și seama că raportul de valoare presupune la rândul său un raport de egalitate din punct de vedere calitativ, căci stabilirea unei asemenea egalități va avea în vedere un exercițiu pentru nevoia practică.

Conform viziunii aristotelice, elementul egal, adică substanța comună nu poate fi regăsită în societate. Numai munca nu a fost luată în considerare ca fiind un element egal. Aristotel nu a mizat pe faptul că în ceea ce privește forma valorilor mărfurilor toate tipologiile de muncă sunt exprimate ca fiind egale și echivalente, întrucât societatea greacă se consolidase pe munca îndeosebi a sclavilor, având la bază inegalitatea dintre oameni și forța lor de muncă. În viziunea lui Marx, Aristotel este primul mare filosof care descoperă în expresia de valoare a mărfurilor un raport de egalitate, în perioada istorică a societății antice grecești¹⁵.

Mărfurile trebuie să circule pe piață, fiind un proces dinamic al capitalului, însă ceea ce deosebește într-un mod special pe proprietarul mărfii de aceasta este faptul că nu este decât o formă de manifestare a propriei sale valori. Această capacitate a posesorului ne conduce la o valoare de întrebuințare nemijlocită.

13. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 79.

14. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 88.

15. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 98.

Marx regăsește în procesul capitalului ceea ce înseamnă banii și valoarea lor, care sunt indispensabil legați de circulația, cantitatea și calitatea mărfurilor. După părerea sa, mărfurile nu devin comensurabile datorită banilor, pentru că toate mărfurile ca valori sunt de fapt o expresie a muncii omenеști materializate, în această situație comensurabile. Prețul mărfurilor este o formă distinctă, fizică și palpabilă într-un real contrast cu forma ideală sau imaginară. Valoarea banilor rămâne constantă, o creștere generală a prețurilor mărfurilor fiind posibilă numai dacă vor crește valorile mărfurilor. În cazul în care acestea sunt constante pe o anumită perioadă, o mărire a prețurilor este posibilă numai în situația în care valoarea banilor scade. O scădere majoră a prețurilor mărfurilor în viziunea lui Marx nu este posibilă, în situația în care valoarea banilor rămâne constantă, ci numai dacă valorile mărfurilor scad. Procesul de schimb al mărfii se efectuează în felul următor: „Marfă-Bani-Marfă (M-B-M)

Mișcarea M-M, anume schimbul unei mărfi contra alteia constituie de fapt schimbul pe piața capitalului. Prin acest rezultat, procesul se finalizează. Prima metamorfoză a mărfii sau vânzarea (M-B) reprezintă saltul valorii mărfii către un alt tip de finalitate pe piața capitalului¹⁶.

Marfa care circulă pe tot teritoriul capitalului are ca măsură a valorii muncii în mod material banii (aurul sau argintul). Aurul (sau argintul) are un tip de funcționalitate directă și concretă atât ca natură a banului, cât și ca măsură a valorii, funcționând ca un mijloc de circulație universală pe piața capitalului¹⁷.

Printr-o mișcare circulară continuă a celor două metamorfoze ale mărfurilor, alternate de dinamica vânzărilor și a cumpărărilor ne apare în circulația banilor fenomenul de teaurizare din monedă în bani, din mobil în imobil. În momentul dezvoltării circulației mărfurilor se dezvoltă și nevoia de a reține produsul prin metamorfoze, anume correspondentul mărfii în aur¹⁸.

Banii se cuantifică și devin obiectul teaurizator în care este implicat și vânzătorul de marfă. În acest context, aurul și argintul devin

16. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 139.

17. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 161.

18. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 162.

expresii sociale ale unui standard al capitalului, această formă a tezurizării se regăsește la acele popoare care au un mod de producție tradițional îndreptat spre satisfacerea nevoilor proprii. O dată cu extinderea circulației mărfurilor se pune în angrenaj și puterea banilor, fiind o formă socială și disponibilă a avuției. Se creează axioma sociologică și antropologică prin conceptul în care, cel care posedă banii, posedă și puterea, iar orice lucru se poate vinde și cumpăra¹⁹.

Banii creditați își au originea ca mijloc de plată pentru titlurile de creanță privind mărfurile vândute, iar la un anumit nivel de dezvoltare, banii devin marfa universală a contractelor. Condiționarea excesivă a prestațiilor din natură în bani ne conduce la eșecuri social-politice așa cum s-a întâmplat cu Imperiul Otoman, când a încercat să încaseze toate impozitele în lichidități. De asemenea, starea socială deplorabilă a populației franceze rurale din timpul regelui Ludovic al XIV-lea, supranumit „Regele Soare”²⁰, se datora nu numai impozitării excesive, dar și transformării impozitului din natură în lichidități.

Evoluția lichidităților ca mijloc de plată implică acumulări de lichidități pentru termenele de scadență ale sumelor datorate. Tezaurizarea ca formă independentă de acumulare a capitalului se erodează din momentul apariției societății burgheze și renaște sub forma fondurilor de rezervă ale mijloacelor de plată. Atunci când putem depăși sfera circulației interne, banii se comportă ca o formă de etalon al prețurilor și revin la forma inițială de metale prețioase, precum lingourile.

În capitalul mondial, mărfurile își desfășoară valoarea în mod universal, întru chiparea independentă a valorilor fiind o formă universală de circulație a banilor. Pe piața mondială, banii funcționează pe deplin sub dinamica mărfii a cărei formă naturală este în același timp și una socială, de realizare a muncii într-un concept abstract²¹.

Transformarea banilor în capital are la bază circulația mărfurilor. Capitalul este de fapt un mare angrenaj în care regăsim producția de mărfuri și libera circulație a mărfurilor, comerțul mondial și piața

19. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 163.

20. <https://historia.ro/sectiune/portret/ludovic-al-xiv-lea-primul-rege-al-europei-575529.html>. Accesat azi, 24.05.2021.

21. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 173.

mondială, prin care s-a inaugurat în secolul al XVI-lea istoria modernă a capitalului²².

În viziunea marxistă, capitalul se opune pretutindeni proprietății funciare într-o primă formă de avuție a lichidităților capitalului comercial și capitalului cămătăresc. Opoziția evidentă dintre puterea proprietății funciare, în care regăsim relațiile de aservire și dominație, și puterea banilor este observată cu preponderență în cultura populară franceză: „niciun petic de pământ fără stăpân sau banul nu are stăpân”²³.

Banii ca formă de capital nu se deosebesc decât prin modul de circulație. Karl Marx emite acea formulă a circulației mărfurilor *M-B-M*, adică transformarea mărfii în bani și apoi retransformarea banilor în marfă printr-un principiu simplu și universal în lumea capitalului, anume vinzi pentru a cumpăra. Alături de această abordare poate fi regăsită și formula *B-M-B* anume transformarea banilor în marfă și retransformarea mărfii în bani, inversând etapele, de fapt cumperi ca ulterior să vinzi. Banii angrenați în aceste mișcări se transformă în capital, aceasta fiind destinația lor²⁴.

Capitalul poate fi împărțit în capital inițial și câștig, cu toate că acest câștig în conformitate cu practica devine capital. Marx recurge și la o analiză asupra filosofiei economice a lui Aristotel în măsura în care arta de a câștiga se concentrează în procurarea bunurilor necesare existenței vieții precum și a celor utile statului. Avuția se contorizează din valorile de întrebuințare, iar cantitatea bunurilor de această natură pentru a duce o viață înfloritoare nu este inepuizabilă²⁵. Circulația banilor este în sine un scop urmărit de către deținătorul lor în măsura în care însușirea progresivă a bogăției abstracte este singurul mobil al operațiilor de angrenare în postura de capitalist.

Esența doctrinei marxiste se concentrează pe faptul că banii sau marfa reprezintă de fapt esența economiei și a societății: „Capitalul este bani, capitalul este marfă”²⁶. De fapt, acest concept este regăsit și

22. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 177.

23. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 177, nota 1.

24. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 178.

25. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 182, nota 6.

26. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 184.

la James Mill încă de la începutul secolului al XIX-lea în Londra cosmopolită, deschisă teoretizării tuturor doctrinelor economice, sociologice sau religioase.

Deosebirea materială dintre mărfuri conduce și la acele schimburi care fac ca deținătorii mărfurilor să fie dependenți în acest angrenaj al capitalismului modern. Formarea plusvalorii poate fi explicabilă și prin faptul că deținătorii vând mărfurile peste valoarea lor materială, iar în anumite cazuri, cumpărătorii le cumpără sub valoarea lor. Marx condamnă plusvaloarea și recurge la exemple din istoria Romei antice, în ceea ce privește tributul dat de anumite orașe din Asia Mică. Prin banii dobândiți din tribut, Roma cumpăra tocmai de la aceste orașe mărfuri mai scumpe, în acest caz orașele asiatice recuperând de la invadatorii lor, printr-un angrenaj comercial, o parte a tributului. Totuși, romanii au găsit de cuviință ca mărfurile orașelor respective să fie plătite din banii dobândiți prin tributul anual, iar aceasta nu era o metodă de formare a plusvalorii²⁷.

În această situație, analizând cu acuratețe doctrina lui Marx, observăm că în ceea ce privește capitalul modern acesta este influențat major de învățătura lui Aristotel. Plusvaloarea nu poate să provină din circulație, iar la formarea ei trebuie să avem în vedere angrenajul invizibil care o face vizibilă în conceptul societății.

Munca posesorului de marfă nu se exprimă în valoarea mărfii, căci ea poate să aibă o valoare care să fie mai mare decât marfa însăși. Capitalul în această situație nu provine doar din circulație, transformarea banilor desfășurându-se în virtutea legilor imanente ale procesului schimbului de mărfuri. Deținătorul de bani trebuie să cumpere mărfurile la valoarea lor, să le vândă tot la valoarea acestora și totuși să obțină la sfârșitul acestui proces o valoare mai mare decât a investit. Valoarea banilor care se transformă în capital trebuie să se reverse asupra banilor ca mijloc de cumpărare și de plată. Deținătorul banului găsește pe piață o marfă specifică, ceea ce înseamnă forța de muncă sau capacitatea de muncă, fiind un mecanism care însumează aptitudinile fizice și intelectuale ce există în personalitatea omului și care este pusă în acțiune atunci când produce valori de întrebuințare.

27. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 192.

Capitalul apare acolo unde posesorul mijloacelor de producție și subzistență găsește pe piață muncitorul liber ca vânzător al forței sale de muncă, acest fenomen cuprinzând un angrenaj complex, în care nu poate lipsi unul din factorii mai înainte enunțați. În viziunea marxistă, capitalul se structurează ca o un proces imens social de producție în care individul joacă un rol determinant²⁸.

Caracteristica epocii capitaliste constă în faptul că forța de muncă îmbracă pentru muncitor conceptul și forma unei mărfi care îi aparține, iar munca prestată de către acesta este retribuită printr-un salariu. Din acest moment se generalizează produsul muncii ca o formă de marfă. Valoarea forței de muncă este determinată în primul rând de timpul de muncă alocat, iar în măsura în care forța de muncă nu reprezintă decât o cantitate determinată de muncă socială, aceasta trebuie materializată. Forța de muncă apare ca o specificitate a individului, o aptitudine și certitudine a existenței sale. Pentru întreținerea forței de muncă, individul are nevoie de anumite mijloace de subzistență, timpul de muncă alocat procesului pentru producerea forței de muncă se reduce la timpul de muncă pentru producerea mijloacelor de subzistență, necesare pentru întreținerea individului. Forța de muncă intră în acțiune numai prin actul muncii efectiv, dar pentru acest act se cheltuiește o mare cantitate de energie fizică și psihică, care cere o compensație echitabilă²⁹.

Cantitatea acelor mijloace de subzistență, care sunt folosite în angrenajul producerii forței de muncă cuprinde și mijloace de subzistență pentru cei care potențial pot lua locul muncitorilor, și aici ne referim la copiii muncitorilor, ca un fel de „rasă de posesori de marfă sui-generis, care să se perpetueze pe piața mărfurilor”³⁰.

Mijloacele de subzistență, cum ar fi alimentele, combustibilul trebuie înlocuite zilnic în timp ce hainele sau mobila se uzează în perioade mai mari de timp. Anumite mărfuri trebuie cumpărate zilnic, altele săptămânal, lunar sau anual. Indiferent de modul cum se pot repartiza sumele acestor sarcini pe un an de exemplu, trebuie să se aibă în vede-

28. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 199.

29. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 199.

30. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 200.

re prin acoperirea venitului mediu zilnic. Masa mărfurilor necesitate zilnic pentru producerea forței de muncă este egală cu A, a celor necesitate săptămânal egală cu B, a celor necesitate trimestrial egală cu C. În situația aceasta, conform analizei marxiste, media zilnică a acestor mărfuri este: „ $(365A+52B+4C+etc)/365$ ”³¹.

Marx reevaluează abordarea lui Rossi și o cataloghează ca fiind ieftină, întrucât acesta determină valoarea forței de muncă făcând abstracție de mijloacele de subzistență ale muncii în decursul procesului de producție. Capacitatea de muncă depinde de mijloacele de subzistență necesare pentru menținerea ei, găsindu-și expresia în valoarea muncii exercitate, care dacă nu este vândută la propria sa valoare nu aduce niciun folos muncitorului, care resimte prin propria experiență această investiție în plan personal ca fiind fără finalitate. În schimb, Marx este de acord cu teoria lui Sismondi, care afirma: „Capacitatea de muncă [...] nu este nimic dacă nu este vândută”³².

În toate țările capitaliste, forța de muncă este plătită după ce a prestat serviciul într-o perioadă de timp fixată prin contract, de exemplu, la sfârșitul fiecărei săptămâni sau luni. În această situație, muncitorul îi avansează investitorului valoarea de întrebuințare a forței de muncă. Lăsându-l pe cumpărător să o consume mai înainte de a i se plăti retribuția cuvenită, muncitorul îl girează pe investitor. Această creditare nu este o simplă iluzie, căci în cazul falimentului investitorului, muncitorul își pierde salariul creditat. Prețul forței de muncă este stipulat prin contract cu toate că este realizat ulterior, precum chiria unei case. Valoarea de întrebuințare apare din procesul de întrebuințare efectivă, anume procesul de consumare a forței de muncă, care este în același timp procesul de producție a mărfii și a plusvalorii. Sfera circulației sau a schimbului de mărfuri este un domeniu al drepturilor înnăscute ale omului, precum libertatea, egalitatea, proprietatea, căci cumpărătorul și vânzătorul unei mărfi (forța de muncă) nu sunt determinați decât de voința lor liberă.

31. K. MARX, *Capitalul*, vol. I, p. 201.

32. Simonde DE SISMONDI, *Nouveaux principes d'économie politique. V 1*, (Éd.1819) Broché, Editura Hachette Livre BNF, Paris, 2012, p. 113.

Realizând o introspecție comparativă între sistemul lui Max Weber în ceea ce privește spiritul capitalismului alături de W. Sombart³³ și sistemul lui Karl Marx există poziții diferite în ceea ce privește teoretizarea și ideologia, însă putem regăsi și anumite nuanțe complementare, de pe poziții diferite între cei doi creatori de sistem sociologic, unul dintre acestea fiind cultul pentru muncă. Max Weber este recunoscut ca fiind părintele sociologiei moderne, iar actualitatea lui rezultă din faptul că analizele metodologice și epistemologice sunt valabile și astăzi într-o mare măsură³⁴. Sistemul lui Weber este unul complex, patronat de Divinitate, conlucrând pentru binele societății³⁵, în timp ce sistemul lui Marx este o formă naturală de comportament la nivelul culturilor și civilizațiilor umane în care religia nu are niciun rol dinamizant, din contră, devenind „opiu pentru popor”³⁶.

Religia are un rol determinant în etica protestantă și în spiritul capitalismului profesat de către Occident. Mircea Eliade regăsește religia în structura și identitatea omului, „a fi, sau mai degrabă a deveni om, înseamnă a fi religios”³⁷. Tot acest angrenaj sociologic, antropologic, cultural și nu în ultimul rând economic urmărește să dea omului posibilitatea prin liberul său arbitru de a alege poziția în angrenajul capitalismului. În urma acestor analize concrete, Max Weber ajunge la concluzia că viața economică a anumitor state europene protestante precum Belgia, Olanda, Marea Britanie, chiar și S.U.A. este animată de spiritul capitalist, ca formă de exprimare a religiei protestante.

În acest sistem complex regăsim capitalul, iar indivizii sunt angrenați într-o relație între investitor și muncitor pe piața de mărfuri. Pragmatismul este cuvântul cheie al doctrinei capitaliste protes-

33. W. SOMBART, *Der moderne Kapitalismus*, Editura München und Leipzig, 1919.

34. Max WEBER, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, Editura Humanitas, București, 2003; Max WEBER, *Orașul*, Editura All, București, 2013, *Idem*, *Teorie și metodă în științele culturii*, Editura Polirom, Iași, 2001.

35. L. JONES, *Encyclopedia of Religion*, vol. 15, p. 2671.

36. https://ziarulfaclia.ro/a_1/karl-marx-despre-religie-opium-pentru-popor-sau-opiumul-poporului/. Accesat azi 24.05.2021.

37. Mircea ELIADE, *Tratat de Istorie a religiilor*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 15.

tante, fără a neglija și celelalte aspecte inerente în viața unui capital puternic și sănătos. Principiile eticii protestante și a spiritului său capitalist sunt o emanație a energiei Reformei³⁸. Martin Luther era foarte strict în ceea ce privește abordarea capitalismului, iar formele incipiente sunt concentrate în general pe zona religioasă și mai puțin pe cea economică sau sociologică. Pentru Martin Luther camăta este un păcat condamnat, fiind unul dintre punctele tezei sale înfierate pe catedrala din Wittemberg adresată abuzurilor papalității, în timp ce întreprinzătorii bancheri, care promovează camăta capătă cu totul alte nuanțe în spiritul capitalismului scoase în evidență de către Max Weber.

Benjamin Franklin, printr-o influență calvină imprimată în tinerețe de tatăl său, considera că a da de lucru unei mulțimi este un act de binecuvântare și răspundere față de comunitate. Datoria profesională trebuie să însoțească fiecare om, valorificarea forței de muncă în contextul culturii capitaliste având o însemnătate constitutivă.

Max Weber considera că dezvoltarea țărilor capitaliste a fost o expresie a eticii protestante, care s-a alțoit pe cultura și spiritualitatea țărilor respective. De fapt, privind în profunzime, devenim ca societate și indivizi ceea ce ne dorim să fim cu adevărat.

Capitalismul protestant modern a ajuns să domine viața economică și culturală a Occidentului, mizând pe această etică protestantă capitalistă. Considerăm însă că nu există niciun sistem social-economic perfect, ci doar perfectibil.

Concluzii

Teoria și etica marxistă, centrată pe poziții diferite în raport cu Occidentul capitalist, își etalează cu toată forța de care dispune resursele materialiste și ateiste. Marxismul a influențat major ideea de capital în țările din Estul Europei, Asiei (Rusia, România, Bulgaria, Iugoslavia, China, Coreea de Nord, Vietnam sau Cuba). Fiecare teoretician și gânditor își dorește ca sistemul său să devină la un moment dat fiabil în viața socială. În anumite condiții social-politice și economice, teoriile

38. <https://historia.ro/sectiune/portret/ce-a-insemnat-reforma-protestanta-a-lui-martin-571427.html>. Accesat azi 24.05.2021.

și doctrinele pot prinde forme active. Marx era de fapt continuatorul a trei curente regăsite în secolul al XIX-lea: filosofia clasică germană, economia politică engleză și socialismul francez revoluționar. Aceste curente au stat la baza dialecticii marxiste în care regăsim dominant materialismul filosofic al lui Feuerbach și idealismul lui Hegel. În proclamarea materialismului se observă o luptă directă între sistemul religios și cel materialist. Dialectica lui Hegel a influențat major concepțiile lui Marx, considerând că esența științelor, a legilor generale și a mișcării lumii exterioare, cât și procesul gândirii omenești stă doar în puterea omului.

Karl Max și-a dat seama că era destul de greu, dacă nu chiar imposibil, ca doctrina sa să pătrundă în țările Occidentului cu o bogată tradiție creștină, romano-catolică sau protestantă, în care religia joacă un rol determinant. De aceea, își sintetizează ideologia care odată inoculată poate lua locul capitalismului eșuat și îmbătrânit de propria sa structură, anticipând societăți deschise în care se poate naște cu adevărat comunismul. Prima țară în care această doctrină capătă o formă puternic identitară este Rusia, care, după o perioadă de mari convulsii sociale, este împinsă de către Vladimir Ilici Lenin³⁹, Lev Davidovici Troțki⁴⁰ și mai apoi Iosif Vissarionovici Stalin⁴¹ către un imens „laborator social“, cu consecințe dramatice pentru acest popor, precum și pentru popoarele învecinate și îndoctrinate cu forța.

Concepția materialistă ne conduce la o formă marxistă în care muncitorul este factorul determinant a tot ceea ce există în societate. Toate celelalte instituții care intră în angrenajul capitalului sunt în planul secund, întrucât muncitorul, ca marfă, trebuie să aibă primul și ultimul cuvânt în societate. De fapt, doctrina marxistă se concentrează pe o luptă de clasă profesată și de către teoriile evoluționiste, darwiniște ale secolului al XIX-lea. Dialectica marxistă a fost influențată atât

39. <https://historia.ro/sectiune/general/viata-de-dupa-moarte-a-tovarasului-lenin-569233.html>. Accesat azi 24.05.2021.

40. <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/100-de-ani-de-comunism/100-de-ani-de-comunism-trotki-orator-premium-creatorul-armatei-rosii-825274>. Accesat azi 24.05.2021.

41. <https://historia.ro/sectiune/general/pana-si-stalin-e-muritor-586410.html>. Accesat azi 24.05.2021.

de epicurism, cât și de filosofia aristotelică în care regăsim germeii materialismului dialectic. Întreaga istorie a umanității a fost motivată de anumite conflicte între clase ancorate într-o realitate economică⁴². Muncitorul și clasa din care face parte reprezintă nu numai actorul principal, dar și deținătorul monopolului și angrenajul capitalului. În această luptă clasa muncitoare devine deținătoarea „mesianismului” de tip laic în care individul este înconjurat de propria sa religie.

42. L. JONES, *Encyclopedia of Religion*, vol. 15, p. 2669.